

GÜNDÜZ VASSAF • Tarihi Yargılıyorum

İletişim Yayınları 1233 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 167

ISBN-13: 978-975-05-0504-1

© 2007 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1-8. Baskı 2007-2020, İstanbul

9. Baskı 2021, İstanbul

EDITÖR Kıvanç Koçak

KAPAK Hakkı Mısırlıoğlu

KAPAKTAKİ RESİM Dalgıçların 1985'te keşfettiği, Marsilya yakınlarında bulunan, girişi deniz altından olan

Cosquer Mağarası'ndan 27.000 yıl önce yapılmış el resmi

UYGULAMA Hasan Deniz

DÜZELTİ Ceren Kınık

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜNDÜZ VASSAF

Tarihi Yargılıyorum

GÜNDÜZ VASSAF liseyi Robert Kolej'de tamamladıktan sonra aldığı futbol bursuyla psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi'nden mezun oldu. Gençliğinde ABD'de akıl hastanesi gardiyanlığından TRT'de radyo spikerliğine kadar çeşitli işlerde çalıştı. Hacettepe Üniversitesi'nden psikoloji doktorasını aldıktan sonra, uzun süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Sonradan pişman olacağı, Türkiye'nin ilk zekâ testini geliştirdi. Uzun yıllar bu testlerin bir tür zekâ katliamı olduğuna dikkat çekti. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine seçildi, Union of Psychological Science Barış Komitesi kurucu üyesi oldu, American Psychological Association'ın toplum psikolojisi bölümünün Avrupa ve Ortadoğu koordinatörlüğünde görev aldı. 12 Eylül askerî darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa etti. Türkiye'de Psikologlar Derneği'nin kurucu üyelerinden olmasının yanı sıra 12 Eylül'e kadar Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul Şubesi başkanlığında, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD) yönetim kurulunda yer aldı. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde öğretim üyesi, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies'de "konuk" akademisyen, Amsterdam'da Averroes Stichting'de klinik psikolog, Viyana'da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı'nda da konuk araştırmacı olarak çalıştı. Kurulduğu günden kapandığı 2016'ya kadar *Radikal* gazetesinde "Uçmaktedere" başlıklı köşe yazılarıyla 20 yıl boyunca yer aldı.

Kitapları: *Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne Değildir?* (Ankara Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi Yayınları, 1977); *Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları* (Belge Yayınları 1983; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002); *Cehennem Övgü* (Ayrıntı, 1992; İletişim, 1999); *Cennetin Dibi* (Ayrıntı, 1996; İletişim, 1999); *Annem Belkis* (İletişim, 2000); *40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya* (İletişim, 2006); *Tarihi Yargılıyorum* (İletişim, 2007); *Türkiye Sen Kimsin?* (İletişim, 2008); *Leventnâme* (Heyamola, 2009); *Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür* (İletişim, 2010); *Mostari: Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü* (YKY, 2013, İletişim, 2021); *Medeniyet, Kültür, Sanat* (İletişim, 2014); *İstanbul'da Kedi* (YKY, 2014), *Boğaziçi'nde Balık* (YKY, 2015), *Nâzım* (Aylak Adam, 2015), *Ne Yapabilirim: Geleceğe Kartpostallar* (İletişim, 2016), *Yol Arkadaşım: Havaalanı Yazıları* (Karakarga, 2017), *Sınırsız* (İletişim, 2018).

Hazırlayan: *Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumları* (Tarih Vakfı Yayınları, 2003); *Belkis Halim Vassaf'ın Defterinden: Dumezil'in Sosyoloji Dersi Notları* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009).

Çeviri: *Guantanamo'dan Şiirler* (Der. Marc Falkoff, Bilgin Adalı ile birlikte, YKY, 2008).

Nehir Söyleşi: *Gündüz Feneri* (Söyleşi: Kürşad Oğuz, Alfa Yayınları, 2011).

*Benim için tarihi ŐirselleŐtiren
Babam Dr. Ethem Vassafa*

Bu kitap Harvard Üniversitesi Ortadoęu Araştırmaları Merkezi'nde 3 Mayıs 2006'da ve Sofya Üniversitesi'nde düzenlenen Kriminoloji Kongresi'nde 29 Ağustos 2006'da verdiğim konuşmaların birleştirilmiş ve genişletilmiş şeklindedir. Beni bu toplantılara davet etmekle metnin oluşmasının yolunu ačan Cemal Kafadar, Lenore Martin ve Paolo Giulini ile yazdıklarımın kitaplaşmasını öneren Selçuk Esenbel'e, metni okuyup düşüncelerini paylaşan Engin Akarlı, Leyla Kayhan ve Betül Tanbay'a, kapak tasarımı için Hakkı Mısırlıoğlu'na teşekkür ederim. Tabii ki hata, eksik, göze, kulağa hoř gelmeyen ne varsa sorumluluğu bana ait.

*“Tarihin bizi donattığı kıt malzemeye
insanı yargılamayı kesinlikle reddediyorum.”*

Mahatma Gandhi

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	13
------------	----

I.

TARİH VE TOTALİTARİZM

Merhumu Nasıl Bilirdiniz?.....	16
Tarihi Unutturan Devletlerle Devrimler.....	17
Terzi Tarihçiler.....	20
Ulusal Masallarımızda “Öteki”nin Katli.....	23
<i>Güney Afrika</i>	23
<i>İsrail</i>	25
<i>Bitmek Tükenmek Bilmeyen Başka Örnekler</i>	26
Ve Mağdurlar.....	29
Ulusal Masallarımızda Kendimizin Katli.....	31
Kimin Kahramanları?.....	32
Kimlerdensiniz?.....	35
Ulusal Tarihin Tarihe Direnişi.....	37
Yok Olan Tarihi Tarihleştirmek.....	40
Tarih Ne İşe Yarar? Şizofren Kimlikli Tarihimiz.....	42

Yarımdan Bakınca Bizim Neyimiz İlginç?.....	44
Babamın Sesi.....	47
Çivi Yazısı Nano Teknolojiye Karşı.....	48
Tarih Gizleniyor, Tarih Kayboluyor.....	50
Totalitarizmin İncesiyle Kabası.....	52
<i>Hayalet Zeplinler</i>	52
<i>Beyaz Saray'a Göre Tarih</i>	53
<i>Parayı Basan Tarih Yazar:</i>	
<i>Sermayenin Tarihçiliğe Soyunması</i>	54
Sözden Yazıya, Yazıdan Söze.....	56
Yazı Özgürlükten, Söz Totalitarizmden Yana.....	58
Yahoo, Google, Microsoft: Bilginin Tekelleşmesi.....	60
Ben Ben miyim?: Postmodernizm ve	
Gerçeğe Güvenin Sarsılması.....	67
Tarihe Karşı Tarihi Korumak.....	68
Özel Hayatın Sonu.....	70

II.

TARİHİ YARGILIYORUM

Herodot'tan Günümüze Tarih Eleştirisi.....	74
Barışı Yazmayan Tarihçiler, Savaş Düşkünü Efsaneler.....	80
Eskimolarda Savaş.....	83
“Geçmiş Denetleyen Geleceği Denetler”.....	86
21. Yüzyılda Demokrasi:	
“Non Titolo, Sed Exercitio Talis?”.....	87
21. Yüzyılda Din.....	90
Bayraklı Köktencilik.....	92
Tek Tanrılı Dinlerden, Tanrılı, Tanrısız Yeni Dinlere.....	95
Homojen Batı, Heterojen Dünya.....	97
Tarih Efsane, Efsane Gerçek Olunca.....	100
Tarihte Bireyin Rolü: Galileo, İran Şahı... Ben.....	102

<i>Anna Karenina</i> Tarihi.....	104
Haklı Savaş Patolojisi.....	107
Dev Aynasında Ulusal Tarih.....	110
İnsanın İnsana Vahşeti: Kalıtımsal mı? Kültürel mi?.....	114
Tarım Toplumu ve Ötesi: Hiroşima'dan Sonra Gülme Dersleri.....	120
Biz mi Savaşıyoruz, Bizi mi Savaştırıyorlar?.....	122
İnsanın Olağanüstü Başarısı.....	126
İnsanın İnsanı Kötülemesi.....	128
Kimlik Peşinde Kıyamet.....	129
Dönme Dolaplarda Özgürlük.....	130
Asya'da Atı Ehlileştiren, Afrika'da Zebrayı Niçin Ehlileştirmede?.....	132
“Savaşta Ne Yaptın Baba?”.....	135
Bir Varmış Bir Yokmuş, Almanlar Otoriter, Amerikalılar Demokratmış... ..	136
Tuvaluluyuz Hepimiz: Uyumlu İnsanın Aymazlığı.....	138
Cephede Piknikten Cephesiz Savaşlara.....	142
Dünya Gibi 10.000 Gezegen.....	146
Sonsöz.....	151
KAYNAKÇA.....	153

Önsöz

Dünyada kaç yerde kaç savaş var bilmiyoruz. Katliamlar, kıyımlar sıradanlaştı.

Tarihe baktığımızda, astığım astık, kestiğim kestik, imparatorluklarla diktatörlükler, kaotik dönemlerin çaresizliği üzerine yükselmiş. Açlığın, korkunun kol gezdiği dönemlerde sığınmışız umutsuzluğumuzu seferber edip sırtımıza binen rejimlere. Zamanında kervanların geçtiği topraklarla, gemilerin yelken açtıkları denizleri denetleyenlerin küreselleşen dünyası yeni totaliter egemenliklere gebe. Nicedir içimize inim inim işlenen, işletilen, çaresizliğimiz olmuş düzen uğruna bizi özgürlüklerimizden vazgeçiren.

Eli kulağında mı yeni dünya imparatorluklarıyla diktatörler?

Ezberimizi tekrarlamakla yetinir, dünya çapında sâri bir hastalığa yakalanmış gibi “ah başımıza neler neler geldi” diye dövünmemizi, bükemediğimiz eli öpmeyi sürdürürsek, evet.

Bu kitabı bunları söylemek, hepimizin bildiklerini bir kez daha tekrarlamak için yazmadım. *What is History? (Tarih Nedir?)* adlı kitabında E.H. Carr, “Tarihi tanımadan tarihçiyi tanıyın” diye bizi uyarır. Tarihçiyi tanımak, geçmişimize hangi aynaların tutulduğuna bakmak demek.

Dünyanın neresinde, kim olursak olalım, tarihimize nasıl

baktığımızı gözden geçirdiğim bu kitapta kendimizi yargılamamızı yargılıyorum. Yargıladığım tarihimiz değil, tarih diye ne bildiğimiz.

Tarihimize bakıp “biz buyuz” diye sunulanları sorguluyorum. Geçmişimizin nasıl tanıtıldığıнын, kendimizi nasıl tanıdığımızın, toplumsal evrimimizi engellediğine inamıyorum. Tarihten özgürleşerek yeniden tarihimize bakmamızı öneriyorum. Asırlardır sürdürdüğümüz alışkanlıklarımızdan kurtulup, kendimize farklı bakmaya başlamamızla, nereden gelip nereye gittiğimizin serüveninde, yaşadığımız tarihin de yolunu değiştirebiliriz.

Tarihimize bakıp aramızdaki farklılıkları abartırken, bizi birleştiren insanlığımızın hayret verici gücünü, teker teker ve hep birlikte neye muktedir olduğumuzu yadsıyoruz.

Tarihin zaman tüneline doğru yolculuğumuz hepimiz için aşağı yukarı aynı. Lafı uzatmaya gerek yok. Dünyanın neresinde, ne zaman doğmuşsak doğalım, annelerimiz, babalarımız, dinlerimiz, devletlerimiz bize bir geçmiş giydiriyor. Onlar giydirdikçe biz de ha babam giyiniyoruz. Çoğumuz, geçmişin elbiselerini günümüz terzilerinin dikmesini yadırgamadan kabullenmekle kalmayıp, elbiselerimizi bedenimizden ayırt bile edemiyoruz.

Tarih, giydiklerimizin, bize giydirilenlerin, üstümüzdekileri yenileyip, değişmemiş sandığımız eskilerimizi sandıklardan çıkarıp tekrar giyinmemizin öyküsü.

Örtünme tutkunluğumuzun telaşında kendimizi görmez, görmek istemez olduk. “Biz” diye, birbirinden farklı, birbirlerine zıt görüntülerimizi benimsedik. Görüntülerimizle çarpıştık, görüntülerimizi savaştırdık.

Soyunalım. Soyunalım ki bizi giydirenlerle yüzleşelim, kendimizi görebilelim. Tekrar giyineceksek, istediğimiz gibi giyinebilmemiz için gene de soyunmamız lazım.

Boston, Nisan 2007